

ANTON KOROŠEC

Šola: Gimnazija Vič

Razred: 4. letnik

Učni sklop: 19. in 20. stoletje

Učna tema: Slovenci in jugoslovanska ideja v prvi polovici 20. stoletja

Učni cilji:

- Dijaki bodo znali opisati glavne značilnosti političnega, družbenega in narodnega prebujanja v Evropi v 19. in 20. stoletju,
- dijaki bodo razložili vpliv Antona Korošca na oblikovanje slovenske identitete v Kraljevini SHS,
- dijaki bodo razvili razumevanje pomena Majniške deklaracije in Koroščevega prizadevanja za avtonomijo.

Učne metode:

Učiteljeve: metoda razlage, metoda razgovora, analiza slikovnega gradiva (fotografije, zemljevidi).

Učenčeve: metoda razgovora, analiza slikovnega gradiva (fotografije, zemljevidi), učni zapis, izdelava posnetka.

Učne oblike:

Učiteljeva: frontalna in individualna oblika

Učenčeva: skupinsko delo, raziskava, poročanje

Ključno vprašanje: Kako je Anton Korošec vplival na prizadevanja za slovensko narodno avtonomijo in politične razmere v Kraljevini SHS?

Časovni načrt: 2 šolski uri (prva ura za obravnavo teme in analiza virov, druga ura za predstavitev rezultatov).

Uvodni del oz. predhodno dogajanje:

Anton Korošec (1872–1940) je bil ena izmed ključnih osebnosti slovenske politike in širšega jugoslovanskega prostora v prvi polovici 20. stoletja. Njegovo življenje in politična kariera sta bila močno povezana z idejami slovenstva, katolicizma in jugoslovanstva. Bil je duhovnik, politični voditelj Slovencev in eden izmed pomembnih ustanoviteljev Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (kasneje Kraljevine Jugoslavije).

V 19. stoletju so po Evropi nastajali nemiri in vstaje proti stari absolutistični oblasti. Meščani so se pričeli zavedati svoje vrednosti in so tako zahtevali svoje pravice. Po Evropi so se tako pričele pojavljati meščanske revolucije, imenovane tudi pomlad narodov. Avstro-Ogrsko monarhijo je vodil cesar Franc Jožef, ki je prestol prevzel po revoluciji 1848, ko je nasledil Ferdinanda I. Mladi cesar je tako vzel vajeti v svoje reke, državo z več kot tridesetimi milijoni prebivalcev in dvanajstimi pogovornimi jeziki. Svojo vlogo je vestno in vztrajno opravljal celih 68 let. A njegovo vladavino je zaznamovalo precej nemirno obdobje. Svojo vladarsko pot je začel z izbruhom revolucije na Dunaju marca leta 1848. Narodi, ki so bili pod avstrijskim žezlom so se skušali doseči svoje narodne zahteve. Upirale so se predvsem italijanske države ter Madžari. Avstrijska vojska je bila sprva nad uporniki uspešnejša. Svoj krst je doživel tudi sam prestolonaslednik, Franc Jožef, z zmago pri Custozi. Manj uspešni pa so bili na Dunaju, kjer se upori niso pomirili. Cesarska družina se je zato že drugič selila z Dunaja. Najprej so bili primorani oditi v Innsbruck, nato pa so šli v Olomouc na Češkem. Državni zbor, ki je zasedal v Kromerizu je naznanil, da sedanji cesar Ferdinand I. prepušča svojo oblast Francu Jožefu. S tem dejanjem je tako, 2. decembra 1848 Franc Jožef postal novi cesar ogromnemu, upirajočemu cesarstvu v precej razburkanem času. Ljudstvo je menilo, da bo sedaj z novim izvoljenim cesarjem dobilo pravice, ki so jih hoteli doseči v času revolucij, a ni bilo tako. Novi cesar je nastopil odločno. Po ministru Bachu se je začelo obdobje Bachovega absolutizma, za katerega je bila značilna politična represija, torej nadzor javnega življenja, cenzura. Politično življenje je zamrlo, bila pa so tudi močna nasprotovanja nacionalizmu posameznih narodov. Trajalo je približno desetletje. A vretje med ljudstvom se ni popolnoma pomirilo. Kraljestvo Piemont Sardinija je ponovno netilo upore proti Avstrijcem in leta 1859 so zmagali v vojni ter si pridobili

Lombardijo. Ponovno je bilo obujeno ustavno življenje in l. 1861 je bila uvedena ustava, po kateri je bila država centralistično urejena. Takšni ustavi so nasprotovali nenemški narodi. Sledila je še ena zunanjepolitična kriza, l 1866 so Avstrijci izgubili še Benečijo. S porazi na različnih koncih je Avstrijsko cesarstvo moralo popustiti. Leta 1867 so tako Madžarom dodelili določeno mero samostojnosti in cesarstvo se je tako preimenovalo v Avstro-Ogrsko cesarstvo, ki je bilo sestavljeno iz dveh enakovrednih delov, iz Cislajtanije (avstrijskega dela) in Translantanije (ogrskega dela). Po večji samostojnosti so hrepeneli tudi ostali narodi v cesarstvu, npr. Čehi, Južni Slovani, ki pa niso imeli takšne sreče kot Madžari. Južni Slovani so si prizadevali, da bi bili tako kot Madžari, združeni v svojo samostojno enoto. Tako se je razvila ideja o trializmu.

V prebujanju slovenskega naroda se je rodil tudi slovenski državnik kasnejše kraljeve Jugoslavije, Anton Korošec. Rodil se je 12. maja 1872 v Biserjanah pri Sv. Juriju ob Ščavnici. V svoji mladosti je študiral bogoslovje v Mariboru, nato pa je služboval kot kaplan. Univerzo je vpisal v Gradcu, kjer je tudi doktoriral. Njegov vzornik, ki je kasneje tudi vplival na njegovo duhovno in politično usmeritev, je bil Janez Evangelist Krek. Slednji je imel velik vpliv na Koroščeve članke s katoliško in socialno vsebino v časopisju Slovenec, Slovenski gospodar ter Straža, ki jo je sam ustanovil leta 1909. Svojo politično pot je skušal začeti leta 1902, ko je kandidiral za poslanca v štajerskem deželnem zboru, a takrat ni uspel. Tri leta kasneje mu je to uspelo in tako se je pričelo njegovo aktivno zavzemanje za Slovence v Avstro-Ogrski. V vmesnem času je ustanovil Slovensko kmečko zvezo, katero je vključil v Slovensko ljudsko stranko. Slovenska ljudska stranka je bila ena najmočnejših strank na Slovenskem. Bila je katoliško usmerjena in imela je največ volilcev. Politične stranke so pričele nastajati konec 19. stoletja, začetki slovenskega narodnega gibanja pa segajo že v 18. stoletje, ko so narodni buditelji pisali slovnice, ustvarjeni so bili prvi krožki... Takrat so se postavljali temelji, večje ideje o reorganizaciji skupne države in o večji avtonomnosti za posamezne narode znotraj monarhije pa sedaj. Politične razmere so se zaostrovale povsod po Evropi, v 20. stoletju pa so se pričela sklepati še politična in vojaška zavezništva. Narodno prebujanje je doseglo vrhunec z atentatom Gavrilla Principa na avstrijskega prestolonaslednika Franca Ferdinanda v Sarajevu. Dogodek je mesec kasneje sprožil prvo svetovno vojno, ki je bistveno spremenila razmere v Evropi. Avstro-Ogrska je v vojno vstopila odločno, z mislijo, da se bo vojna njej v prid končala do konca leta. A potek dogodkov je vojno podaljšal na štiri nadaljnja

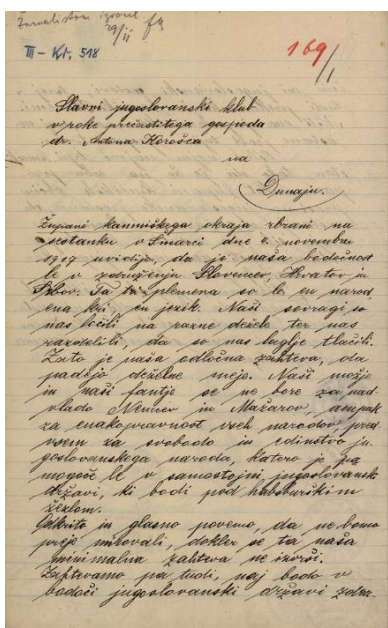
Ta publikacija odraža izključno mnenje avtorja, Komisija pa ne more biti odgovorna za morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje.

leta. Avstro-Ogrska je s pričetkom vojne vpeljala vojaški absolutizem, prepovedala je vse politične stranke, skratka politično življenje je zamrlo, vse je bilo podrejeno vojni. V takšnih razmerah je ostalo nerešeno jugoslovansko vprašanje oz. trializem, saj je vmes posegla vojna. Nekateri slovenski politiki so odšli v emigracijo in se tam povezali z Južnimi Slovani ter tam ustanovili Jugoslovanski odbor. Nekateri slovenski politiki pa so ostali na domačih tleh in se povezali v Jugoslovanski klub. Novembra 1916 je cesar Franc Jožef umrl, njegovo mesto pa je kot zadnji cesar zasedel Karel I. Ponovno se je ubudilo parlamentarno življenje in s tem tudi čedalje večje zavzemanje narodov po avtonomiji.

Delo z dijaki: Dijaki so razdeljeni v skupine, delajo z zgodovinskimi viri in odgovarjajo na vprašanja.

1. Skupina: Majniška deklaracija

Majniška deklaracija je dokument, ki ga je Anton Korošec prebral v dunajskem parlamentu maja 1917. V njej je skupaj s člani Jugoslovanskega kluba zahteval avtonomijo jugoslovanskih narodov znotraj Avstro-Ogrske monarhije, kar bi pomenilo oblikovanje samostojne politične enote za Slovence, Hrvate in Srbe.

Slika 1: Majniška deklaracija; vir: <https://www.muzej-kamnik-on.net/razstave/majniška-deklaracija-1917-in-deklaracijsko-gibanje/>, 10. 9. 2024.

Ta publikacija odraža izključno mnenje avtorja, Komisija pa ne more biti odgovorna za morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje.

- Kakšne so bile glavne zahteve Majniške deklaracije?

Glavne zahteve Majniške deklaracije, ki jo je Anton Korošec predstavil v imenu Jugoslovanskega kluba v državnem zboru, so bile:

- 1) Združitev vseh ozemelj, kjer so prebivali Slovenci, Hrvati in Srbi, v eno politično enoto znotraj Habsburške monarhije.
- 2) Samostojna politična enota za jugoslovanske narode pod žezlom habsburške dinastije, svobodno od tuje nacionalne dominancje.
- 3) Ustanovitev države, ki temelji na demokratičnih načelih.

- Kako je Anton Korošec v deklaraciji utemeljeval potrebo po avtonomiji za jugoslovanske narode?

Utemljeval jo je s:

- 1) pravico narodov do samoodločbe na podlagi nacionalnega načela.
- 2) Združitev Slovencev, Hrvatov in Srbov kot naravno in zgodovinsko nujnost za zaščito identitete teh narodov znotraj monarhije.
- 3) Avtonomija jugoslovanskih narodov bi preprečila tujo nadvlado in zagotovila enakopravnost narodov znotraj Habsburške monarhije.

- Kako so na deklaracijo reagirali slovenski in tuji politiki?

Slovenski politiki:

Deklaracija je naletela na močno podporo slovenskega prebivalstva, ki je v njej videlo priložnost za nacionalno enotnost in avtonomijo. Ženske so bile ključne pri zbiranju podpisov, saj so bili mnogi moški na fronti. Cerkev, zlasti škof Anton Bonaventura Jeglič, je podpirala prizadevanja za zbiranje podpore.

Tuji politiki:

Avstrijsko vodstvo, zlasti cesar Karel I., se je sprva odzvalo negativno, saj ni bilo pripravljeno na večjo avtonomijo narodov znotraj monarhije. Na koncu, ko je bilo očitno, da monarhija izgublja vojno, je cesar izdal Karlov manifest (oktober 1918), v katerem je nakazal pripravljenost na reorganizacijo

Ta publikacija odraža izključno mnenje avtorja, Komisija pa ne more biti odgovorna za morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje.

države, vendar je bilo po Koroščevih besedah »prepozno«. Zunanje reakcije so bile omejene, ker je bila Evropa osredotočena na zaključevanje prve svetovne vojne.

- Kakšne bi bile možne posledice, če bi bila deklaracija sprejeta?

Težko je predvidevati kaj bi bilo, pa vendar bi se mogoče Habsburška monarhija ohranila v reorganizirani obliki. Monarhija bi lahko postala bolj stabilna, če bi Jugoslovani dobili svojo avtonomno politično enoto. Konflikti med narodi znotraj monarhije pa bi se morda omilili. Tako bi bila manjša verjetnost razpada monarhije. Z avtonomijo bi bili jugoslovanski narodi manj motivirani za popolno odcepitev in združitve s Kraljevino Srbijo. Drugačen bi bil tudi politični razvoj regije. Brez razpada Avstro-Ogrske bi bil razvoj Kraljevine SHS ali Jugoslavije drugačen. Slovenci bi imeli verjetno večji vpliv v okviru reorganizirane monarhije kot v centralistično vodeni Jugoslaviji.

2. Skupina: Govor Korošca ob razglasitvi Države Slovencev, Hrvatov in Srbov (1918)

V tem govoru je Korošec ob razpadu Avstro-Ogrske razglasil ustanovitev Države SHS, s čimer je slovenskim politikom in narodu nakazal, da je njihova prihodnost v združenju z ostalimi južnoslovanskimi narodi.

- Kako je Korošec opisal namen in prihodnost Države SHS?

Opisal jo je kot začasno opisan kot začasno rešitev, ki je bila nujna za odcepitev od Avstro-Ogrske in združitve Slovencev, Hrvatov in Srbov. Poudarjal je :

- 1) Enotnost južnoslovanskih narodov, ki si delijo jezik, kulturo in zgodovinske povezave.
- 2) Potrebo po avtonomiji znotraj združene države, kjer bi vsak narod ohranil svojo identiteto.
- 3) Prizadevanja za priznanje nove države na mednarodni ravni, saj Država SHS sprva ni imela mednarodnega priznanja, vojske in jasnih meja.

- Katere izzive je Korošec pričakoval ob združitvi s Hrvati in Srbi?

Korošec je pričakoval več pomembnih izzivov:

Ta publikacija odraža izključno mnenje avtorja, Komisija pa ne more biti odgovorna za morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje.

1) Dominacija Srbije:

Srbska politika, zlasti regent Aleksander in Nikola Pašić, je želela centralistično ureditev, kar je bilo v nasprotju z željami Slovencev in Hrvatov po avtonomiji.

2) Različni interesi narodov:

Slovenci in Hrvati so se zavzemali za federativno ureditev, Srbi pa so vztrajali pri centralizaciji države, kar je povzročalo trenja med narodi.

3) Neurejene meje:

Nerešene mejne spore na severu (Koroška) in zahodu (Primorska) je videl kot ključno oviro za stabilnost nove države.

4) Različne politične tradicije:

Slovenci in Hrvati so imeli drugačno politično kulturo kot Srbi, kar je oteževalo sodelovanje.

• Kaj je želel Korošec doseči s tem govorom? Kako so njegove besede vplivale na javnost?

Korošec je želel poudariti pravico jugoslovanskih narodov do samoodločbe in združitve v samostojno politično enoto. S svojim govorom je želel doseči narodno enotnost med Slovenci ter motivirati javnost za podporo združitvi z drugimi jugoslovanskimi narodi. Govor je med Slovenci vzbudil nacionalni ponos in občutek, da je prihodnost naroda varnejša v skupni državi s Hrvati in Srbi. Ženske so imele pomembno vlogo pri zbiranju podpore za deklaracijo in politične ideje, saj so bile v tem času močno aktivne pri narodnem prebujanju.

• Kako so bile Koroščeve besede sprejete na mednarodni ravni?

1) Zadržanost velikih sil:

Mednarodna skupnost, predvsem Antanta, ni bila neposredno navdušena nad idejo Države SHS, saj je imela lastne interese v regiji, povezane z zavezništvu in razpadom Avstro-Ogrske.

Velike sile so pričakovale stabilnost v regiji, a niso nujno podpirale reorganizacije v korist novih narodnih držav.

2) Nezaupanje sosednjih držav:

Ta publikacija odraža izključno mnenje avtorja, Komisija pa ne more biti odgovorna za morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje.

Italija, ki je imela ozemeljske apetite po slovenskem in hrvaškem ozemlju, se je negativno odzvala na Koroščeve ideje o združitvi južnoslovanskih narodov, saj je to ogrožalo njene interese.

3) Pomen pogajanj v Ženevi:

Korošec je v pogajanjih v Ženevi poskušal doseči mednarodno priznanje Države SHS, a je moral pristati na združitev z močnejšo Kraljevino Srbijo, kar je zmanjšalo vpliv Slovencev in Hrvatov v novi državi.

3. Skupina: Ustanovitev Kraljevine SHS in Karlov manifest (oktober 1918)

Ko je postalo jasno, da Avstro-Ogrska izgublja vojno, je cesar Karel I. izdal manifest, v katerem je obljubil preoblikovanje monarhije. Korošec je na to reagiral z znamenitimi besedami: "Vaše veličanstvo, prepozno je! Usoda je že določila!"

Slika 2: Objava nastanka Kraljevine SHS; vir: <https://zgodovinanadlani.si/1918-nastanek-kraljevine-shs/>.

- Kaj je Karlov manifest obljubljal jugoslovanskim narodom?

Karlov manifest, ki ga je cesar Karel I. objavil 16. oktobra 1918, je obljubljal:

Ta publikacija odraža izključno mnenje avtorja, Komisija pa ne more biti odgovorna za morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje.

- 1) Reorganizacijo Avstro-Ogrske v federacijo enakopravnih narodnih enot.
- 2) Samoodločbo narodov znotraj monarhije, kar bi omogočilo večjo avtonomijo posameznim narodom, vključno z jugoslovanskimi narodi.
- 3) Ohranjanje monarhije pod žezlom habsburške dinastije, vendar na temelju nove politične ureditve, ki bi bolj upoštevala narodnostna vprašanja.

- Kako je Korošec reagiral na manifest in zakaj?

Korošec je na Karlov manifest reagiral z znamenitimi besedami: "Vaše veličanstvo, prepozno je! Usoda je že določila!"

Razlogi za njegovo reakcijo:

- 1) Prepoznavna neuspeha monarhije:

Po dolgotrajni ignoranci zahtev jugoslovanskih narodov je bilo očitno, da manifest prihaja prepozno, saj so narodi že začeli iskati rešitve zunaj monarhije.

Vojna in politični porazi Avstro-Ogrske so oslabili njen vpliv in avtoriteto.

- 2) Naraščajoča podpora združitvi s Kraljevino Srbijo:

Korošec je do takrat že začel sodelovati z Jugoslovanskim odborom in Kraljevino Srbijo, ki so ponujali bolj realno možnost za uresničitev jugoslovanske enotnosti.

- 3) Nezaupanje do monarhije:

Dolgoletno zatiranje nacionalnih gibanj znotraj monarhije je spodkopalo zaupanje jugoslovanskih narodov, tudi Slovencev, v iskrenost manifestov podobnega tipa.

- Kako bi ocenili pomen Koroščeve izjave o tem, da je prepozno? Kako so jo razumeli sodobniki?

Pomen izjave:

Koroščeva izjava simbolizira konec vere v reforme Habsburške monarhije in potrjuje prehod jugoslovanskih narodov k ideji združene jugoslovanske države zunaj monarhije.

Označuje trenutek, ko so Slovenci in drugi južnoslovanski narodi dokončno prepoznali, da je prihodnost narodnega razvoja mogoča le izven okvirjev Avstro-Ogrske.

Razumevanje sodobnikov:

Ta publikacija odraža izključno mnenje avtorja, Komisija pa ne more biti odgovorna za morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje.

Med Slovenci in Jugoslovani:

Izjava je bila razumljena kot pogumna in odločna, saj je Korošec jasno zavrnil polovične rešitve in s tem okrepil narodno samozavest.

Slovenci so njegovo izjavo videli kot potrditev, da je prihodnost naroda v združitvi s Hrvati in Srbi.

V Avstro-Ogrski:

Manifest in Koroščeva reakcija sta bila dojeta kot znak razpada cesarstva, kar je sprožilo dodatno politično negotovost.

Mednarodna skupnost:

Izjava je odražala širši razpad zaupanja v stare evropske monarhije, ki so po prvi svetovni vojni izgubljale vpliv. Pomenila je jasen signal, da so narodi nekdanjih imperijev pripravljeni oblikovati lastne politične enote.

4. Skupina: Vidovdanska ustava (1921) in reakcija Slovenske ljudske stranke

Vidovdanska ustava je bila prvi ustavni akt Kraljevine SHS, ki je vzpostavil centralizirano oblast.

Korošec in Slovenska ljudska stranka sta bila kritična do ustave, saj je ta omejevala avtonomijo Slovencev in drugih narodov.

Slika 3: Sprejetje Vidovdanske ustave; vir: <http://zgodovina.si/vidovdanska-ustava/>.

Ta publikacija odraža izključno mnenje avtorja, Komisija pa ne more biti odgovorna za morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje.

- Kaj je Vidovdanska ustava določala in kakšen je bil njen pomen?

Vidovdanska ustava, sprejeta 28. junija 1921, je bila prvi ustavni akt Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS). Določala je:

- 1) Centralistično ureditev države, kjer so bile vse pomembne pristojnosti skoncentrirane v Beogradu.
- 2) Unitarno državo, ki ni priznavala posebnega statusa posameznim narodom, kot so Slovenci in Hrvati.
- 3) Parlamentarni sistem z močnim kraljem, ki je imel pravico imenovati in odstavljati vlade.
- 4) Uradni jezik je postal srbohrvaški, kar je dodatno omejevalo kulturno avtonomijo drugih narodov.

Vidovdanska ustava je utrdila prevlado Srbije v državi in povzročila močno nezadovoljstvo med Hrvati, Slovenci in drugimi narodi, ki so zahtevali avtonomijo.

- Kako sta na ustavo reagirala Anton Korošec in Slovenska ljudska stranka (SLS)?

Anton Korošec in Slovenska ljudska stranka sta ostro nasprotovala Vidovdanski ustavi, saj:

- 1) Je omejevala avtonomijo Slovencev: ustava ni omogočala federativne ureditve, ki bi Slovcem zagotovila avtonomijo znotraj Kraljevine SHS.
- 2) Centralistični sistem je pomenil slabše zastopanje slovenskih interesov.
- 3) je vplivala na kulturno in politično asimilacijo. Slovenska identiteta ogrožena zaradi centralizacije in uradnega jezika. SLS je opozarjala, da ustava omejuje razvoj slovenskega jezika, kulture in politike.
- 4) je SLS zavrnila sodelovanje pri oblikovanju ustave in se pridružila opoziciji skupaj s Hrvati, ki so prav tako nasprotovali centralizmu.

Ta publikacija odraža izključno mnenje avtorja, Komisija pa ne more biti odgovorna za morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje.

- Katere alternative je predlagala Slovenska ljudska stranka?

SLS je zagovarjala:

- 1) Federativno ureditev države, kjer bi Slovenci, Hrvati in Srbi imeli lastne avtonomne enote.
- 2) Zaščito narodnih pravic: ohranjanje slovenskega jezika, kulture in simbolov.
- 3) Enakopravnost narodov: zavrnitev prevlade Srbije in centralistične politike.

Korošec je poskušal delovati kot mediator med Srbi in Hrvati, a se je vedno znova zavzemal za večjo avtonomijo slovenskega naroda.

- Kakšne so bile posledice Vidovdanske ustave za slovensko politiko?

- 1) Krepitev opozicije: SLS je skupaj s Hrvaško republikansko kmečko stranko nasprotovala centralizmu in oblikovala politično opozicijo.
- 2) Slabšanje odnosov med narodi: Centralistična ureditev je povečala napetosti med Slovenci, Hrvati in Srbi. Hrvati so bojkotirali državni zbor, kar je dodatno destabiliziralo politiko Kraljevine SHS.
- 3) Politična marginalizacija Slovencev: Slovenski glas v centralizirani državi je bil omejen, kar je povzročilo občutek politične podrejenosti.

- Kako bi ocenili stališče Antona Korošca glede Vidovdanske ustave?

Korošec je bil kritičen, a pragmatičen. Čeprav je nasprotoval centralizmu, se je izogibal radikalnim potezam, saj je želel ohraniti stabilnost države. Njegova prizadevanja so odražala:

- 1) Boj za slovensko avtonomijo, vendar v okviru Kraljevine SHS.
- 2) Pripravljenost na kompromise, da bi preprečil razpad države in hude politične konflikte.
- 3) Vidovdanska ustava je bila zanj simbol neuspeha pri doseganju narodne enakopravnosti, a je

kljub temu vztrajal pri iskanju demokratičnih rešitev.

5. Skupina: Slovenska deklaracija oz. Koroščeve punktacije (1932)

SLOVENSKA DEKLARACIJA

1. Temeljna zahteva nas Slovencev je, da se slovenski narod, razdeljen sedaj na 4 države (Jugoslavijo, Italijo, Avstrijo in Madjarsko) - zedini v eno samo politično celino, ker mu je le tako zajamčen njegov obstanek in vsestranski napredek.
2. Naloga največjega dela slovenskega naroda, živečega v Jugoslaviji, je, da ima njegova politika ta ideal vedno pred očmi, dokler ga ne doseže.
3. Zato si mora slovenski narod v jugoslovanski državi pridobiti tako samostojnost, da bo stalno privlačna sila za dele, živeče v drugih državah:
  - a) zajamčena mora biti njegova narodna individualnost, njegovo ime, njegova zastava, njegova etnična kompaktnost, njegovo razpolaganje z lastnimi finančnimi sredstvi, njegova kulturna in politična svoboda;
  - b) zavarovani morajo biti z brezobzirno socialno zakonodajo življenjski interesi in harmoničen razvoj vseh potrebnih in koristnih stanov, zlasti kmetijskega in delavskega.
4. V ta namen je treba, da si Slovenci, Hrvati in Srbi v svobodnem sporazumu in na podlagi demokracije uredimo jugoslovansko državo iz ravnopravnih edinic, katerih ena bodi Slovenija.
5. Tudi sklepi SDK in RS tako ureditev zahtevajo, odnosno je ne onemogočujejo. Slovenci se jim pridružujemo in želimo, da pri tem sodelujejo vse stranke in struje -- doma in v državi -- ki stremijo za isto ureditvijo države.

Liubliana, dne 1. januarja 1933.

Slika 4: Slovenska deklaracija oz. Koroščeve punktacije; vir:

- Katere so bile glavne točke Slovenske deklaracije? Kakšen je bil njen namen?

Slovenska deklaracija, znana tudi kot Koroščeve punktacije, je bila izdana 31. decembra 1932. Njene glavne točke so vključevale:

- 1) Združitev vseh Slovencev v eno samoupravno enoto.
- 2) Večja avtonomija Slovenije znotraj Kraljevine Jugoslavije.
- 3) Socialna zakonodaja, ki bi izboljšala življenjske razmere prebivalstva.
- 4) Uporaba slovenskih simbolov in zagotavljanje kulturne avtonomije.
- 5) Večja politično in kulturno svobodo, s poudarkom na demokratičnih vrednotah.

Ta publikacija odraža izključno mnenje avtorja, Komisija pa ne more biti odgovorna za morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje.

Namen deklaracije: Preoblikovanje Jugoslavije v zvezno državo, kjer bi imela Slovenija avtonomni status ter zaščita slovenske nacionalne identitete pred centralistično politiko Beograda.

- Kako se je Korošec zavzemal za večjo politično avtonomijo Slovencev?

Korošec si je za avtonomijo Slovencev prizadeval z različnimi sredstvi:

1) Politično delovanje v parlamentu:

Kot vodja Slovenske ljudske stranke (SLS) je opozarjal na socialne in politične težave Slovencev ter zahteval decentralizacijo države.

2) Deklaracije in pogajanja:

Slovenska deklaracija (1932) je bila vrhunec njegovih prizadevanj za pravice Slovencev.

Pogajanja z vlado in regentom Pavlom Karađorđevićem, kjer je zahteval enak status za Slovence, kot so ga Hrvati dosegli z ustanovitvijo Banovine Hrvaške.

3) Prizadevanje za slovenske institucije:

Korošec je podpiral ustanovitev Slovenske univerze in Akademije znanosti in umetnosti kot simbolov slovenske kulturne avtonomije.

- Kako je slovenska javnost sprejela Koroščeve punktacije? Kaj je to pomenilo za njegov odnos s kraljevo oblastjo?

Reakcija slovenske javnosti:

Punktacije so bile med Slovenci široko podprte, saj so izražale njihove želje po avtonomiji in enakopravnosti. Zaradi močne podpore je Slovenska ljudska stranka pridobila dodatni vpliv v slovenskem političnem prostoru.

Odziv kraljeve oblasti:

Kralj Aleksander in centralistična oblast so deklaracijo razumeli kot grožnjo enotnosti Jugoslavije.

Korošec je padel v nemilost kralja in bil kaznovan s konfinacijo (prisilnim izgnanstvom) v Srbiji, Bosni in na Hvaru.

Kljub temu je Korošec ostal politično aktiven prek posrednikov in ohranjal stik z dogajanjem v državi.

Ta publikacija odraža izključno mnenje avtorja, Komisija pa ne more biti odgovorna za morebitno uporabo informacij, ki jih vsebuje.

- Kako bi se danes lahko izrazila Koroščeva prizadevanja za narodno samostojnost?

Koroščeva prizadevanja za narodno samostojnost bi se danes lahko izrazila kot:

- 1) Zagovarjanje federalizma ali decentralizacije:

Korošec je že takrat zagovarjal enakovreden status vseh narodov znotraj večnacionalne države, kar je danes primerljivo s sodobnimi federacijami, kot so Švica ali Nemčija.

- 2) Poudarjanje pomena kulturne in jezikovne identitete:

Njegovo prizadevanje za zaščito slovenskega jezika in simbolov odraža današnja prizadevanja za krepitev nacionalnih identitet v globaliziranem svetu.

- 3) Demokratične vrednote in človekove pravice:

Njegova prizadevanja za socialno zakonodajo in politično svobodo so skladna s sodobnimi načeli človekovih pravic in demokracije.

- 4) Evropska ideja združevanja ob ohranjanju identitet:

Korošec bi verjetno danes podpiral modele, ki združujejo narode v skupnih strukturah, podobno kot Evropska unija, vendar z jasnim poudarkom na ohranjanju narodnih specifik.

Viri in literatura:

- Ratej, Mateja: Triumfator: Anton Korošec v prvi Jugoslaviji. Beletrina. Ljubljana, 2022.
- Slana-Miros, Miroslav: Oživitev dr. Antona Korošca. Založba za alternativno teorijo. Maribor, 1991.
- Dolenc, Ervin in Godeša, Bojan: Izgubljeni spomin na Antona Korošca. Nova revija. Ljubljana, 1999.
- Anton Korošec in sto let Majniške deklaracije: referati z znanstvenega simpozija Anton Korošec in 100 let Majniške deklaracije. Gimnazija Franca Miklošiča. Ljutomer, 2020.
- Bister J, Feliks: Anton Korošec, državnozborski poslanec na Dunaju: življenje in delo: 1872-1918. Slovenska matica. Ljubljana, 1992.